

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ І ЗАПОВІТІВ Г. Г. ВАЩЕНКА

*...Виховання волі і характеру
під високим гаслом:
Служба Богові і Батьківщині
Г. Г. Ващенко*

Григорій Григорович Ващенко – український учений-педагог, що належить до національної педагогічної школи, науково започаткованої Г. С. Сковородою та теоретично-обґрунтованої К. Д. Ушинським.

Доля педагога склалася так, що він 20 років прожив в еміграції. Українська діаспора дала йому найвищу оцінку його педагогічній спадщині. Г. Ващенко вважають основоположником української національної педагогіки нашого часу. Відданість українській національній визвольній ідеї на основі християнських ідеалів Добра, Правди, Краси, Любові, Милосердя стала головною, визначальною рисою його педагогічної та літературної творчості [1, с. 10].

У своїх творах він пише: “Національна гідність перш за все виявляється у любові до своєї Батьківщини і в служінні їй. Кожен народ має право на самостійне державне існування і коли він перебуває у неволі, проти цього протестує національна гідність людини і примушує її боротися за волю своєї Батьківщини”.

Г. Ващенко є творцем української національної педагогіки, яка відповідає духовності українського народу, його історичній місії і потребам державного будівництва України. Цьому передувала кропітка довготривала понад 30 років робота. Результатом стала велика, видана у Мюнхені в 4-х частинах, праця (1949). Вступною частиною цієї праці став підручник “Загальні методи навчання”, який побачив світ у 1929 р. та став основною для більшості педагогічних навчальних закладів України. Згодом зміст підручника було розширено та дописано дидактичні роботи: “Система освіти в самостійній Україні”, “Система навчання”, “Організаційні форми навчання”.

Далі йдуть роботи з проблем виховання: “Виховний ідеал”, “Виховна роль мистецтва”, “Засади естетичного мистецтва”, “Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру”, у яких він наголошує на необхідності у виховному процесі розвивати творчі здібності з орієнтацією на майбутнє.

Цьому свідчать наступні його заповіді: “Виховання мусить бути побудоване так, щоб дитина весь час відчувала себе його суб'єктом, себто свідомо прагнула до певної мети, розкривала краще свої сили, вложені в неї природою, виховувалась на творчу особистість”; “Школа

майбутнього – це в першу чергу творча школа, завдання її полягає в тому, щоб розвивати творчі сили молоді, виховувати з неї творців культурних вартостей, людей, що в творчій роботі для суспільства будуть знаходити і своє особисте щастя” [2, с. 428–429].

Дослідивши історію та педагогічний досвід українського народу, Г. Ващенко вибрав звідти все найкраще і створив у творі “Виховний ідеал” яскравий образ виховного ідеалу української людини. Цей ідеал побудований на двох головних принципах: християнській моралі та українській духовності, і спрямований на службу Богові й Україні. Християнська мораль ставить в основу виховання загальнолюдські цінності: закон творення добра і боротьби зі злом, пошук правди і побудова справедливого суспільства, що спирається на закони краси і любові. Українська духовність відображає національні цінності, виплекані народом впродовж віків і входять до традицій українського народу. Це все те, що найбільше відповідає психології народу і його призначенню: українська гостинність, замилювання красою, мистецька творчість, схильність до музики та танців та специфічний побут українців [3, с. 121–123].

Служіння Богові, на думку Г. Ващенко, полягає у плеканні в людині вищого, божественного, одухотвореного начала, що вбереже її від нищого, брудного, аморального, дарує душі чистоту та світло. А служіння Україні – служіння рідному краю як найбільшій цінності, тій, що має бути невід’ємною частиною цього вищого духовного та божественного [3, с. 17–19].

У своєму творі Г. Ващенко пише: “...Гасло, під яким має проводитися виховання української молоді, є служба Богові і Батьківщині. Перша абсолютна вартість для молоді є Бог, друга Батьківщина. Молодь мусить чітко уявити собі, в чому благо Батьківщини”.

Окремою значущою працею вченого є “Проект системи освіти в самостійній Україні”. Педагог пророкує, що самостійна Україна неодмінно буде, їй не обійтися без власної системи освіти, яка, на його переконання, має відповідати перш за все соціально-політичному устроєві держави, а також психології народу та його національним традиціям. У своїй праці Г. Ващенко подає викладки, які пропонує вважати вихідними у справі реальної розбудови національної системи освіти. Її головними елементами він назвав ідеалістичне світосприйняття, християнську мораль як основу родини та здорового суспільства, високий рівень педагогічних наук, організацію педагогічних досліджень, видання педагогічних творів, шкільних підручників та іншої літератури для молоді [6, с. 123–130].

Цьому свідчить один із заповітів Г. Г. Ващенко: “Свій народ українець мусить любити так, як діти люблять своїх батьків: любити свої традиції, свою рідну мову, свою пісню, звичаї...”.

Педагогічні ідеї вченого представлені цілою низкою наукових праць. Серед них “Виховний ідеал”, “Загальні методи навчання”, “Завдання виховання української молоді”, “Релігія і майбутнє людства”, “Основні лінії в розвитку советської педагогіки і школи”, “Соціалізм і індивідуалізм у світлі християнства”, “Виховання мужності й героїзму”, “Виховання любові до Батьківщини” та ін.

У цих працях Г. Ващенко висвітлює любов до своєї Батьківщини, спрямовує нас до виховання індивідуальних духовних якостей: мужності, справедливості, героїзму, впевненості, відчайдушності, співпереживання, розуміння інших людей.

Г. Ващенко, виходячи з принципових положень сучасної йому педагогіки, виділяє два головні аспекти розумового виховання молоді:

1) дати молоді систематичні знання;

2) розвинути у молоді так звані формальні здібності інтелекту – спостережливість, пам’ять, творчу уяву, логічне мислення.

Він обґрунтував основні завдання освітньої системи, що забезпечила б гармонійний розвиток молодого покоління. Це, по-перше, формування національного світогляду як узагальненої системи поглядів на світ і своє місце в ньому. Підтвердженням цьому є один із заповітів педагога, а саме: “Педагогічну діяльність або виховання молоді можна визначити як формування людської особистості” [6, с. 131–134].

Друге завдання він виводить з релігійно-морального виховання. Педагог доводить, що за своєю сутністю мораль може бути побудована лише на релігійних засадах. “Служіння Богові і Батьківщині” – таке гасло педагогіки Г. Ващенко. Учений переконаний, що український народ, як і будь-який інший, має своє національні фізичні і психічні особливості, має своє призначення, а тому на засадах християнства й загальноєвропейської культури він має творити свій національний український виховний ідеал.

Відданість і вірність своєму народу є важливою складовою у житті людини. Гармонія й чуйність, вдячність і розуміння є особливими компонентами, які допоможуть сформувати народну душу кожного українця.

Дуже важливою рисою вдачі людини, вчить педагог, є любов до праці й працездатність, основним мотивом якої мусять бути інтереси суспільства.

Учений особливо підкреслював значення виховання у молоді чемності й пристойності в особистій поведінці й у ставленні до інших. Відповідно до традицій, яких суворо дотримувалася і розвивала козацька верства селянства, він нагадує правила привітання, пошани до старших, невживання брудної лайки тощо. В одному своєму творі він наголошує на необхідності орієнтації на майбутнє, враховуючи традиції та здобутки минулого та зазначає: “Педагогіку майбутнього не слід

уявляти собі, як зовсім нову систему, що не має коріння в минулому... Вона має поєднувати самостійність та ініціативу учнів з високим авторитетом педагога; волю і свідомість своєї гідності з свідомою дисципліною учнів, творчі шукання з ґрунтовними знаннями здобутків минулого та його кращих традицій” [5, с. 397–400].

Крім цього, педагог застерігав, що, виховуючи в молоді патріотизм, здорову національну гордість, свідомість своєї національної гідності, ні в якому разі не можна виховувати в неї національну пихатість, презирство до інших народів лише на тій підставі, що вони не українці. Український народ на собі відчув, що таке несправедливість, і сам має бути справедливим [4, с. 290–292].

Г. Ващенко є самобутньою особистістю в історії вітчизняної педагогічної науки, завдяки його розуму і працелюбності маємо творчу спадщину вченого, котра охоплює різноманітні аспекти виховання й навчання підростаючого покоління і є, як ніколи, актуальною сьогодні.

Список використаної літератури

1. *Бойко А. М.* “...Служба Богові і Батьківщині” (Г. Г. Ващенко: альтернатива поглядів і оцінок): Науково-методичний посібник / А. М. Бойко. – К. : ІЗМН. – 2001. – 428 с.
2. *Бойко А. М.* Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги : підручник / А. М. Бойко, В. Д. Бардінова та ін. Під заг. ред. А. М. Бойко. – К. : Професіонал. – 2004. – С. 426–460.
3. *Ващенко Г.* Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
4. *Ващенко Г.* Інтернаціоналізм і націоналізм / Г. Ващенко // Виховання волі і характеру : підручник для педагогів. – К. : Школяр, 1999. – С. 290–295.
5. *Ващенко Г.* Основні проблеми педагогіки майбутнього / Г. Ващенко // Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. – К. : Українська видавнича спілка, 1997. – С. 397–407.
6. *Винник О. Л.* Єдність національного і глобального у філософії освіти Г. Ващенка / О. Л. Винник // Сіверський літопис. – Київ. – 2008. – С. 123–134.